UNDERLAG INFÖR WORKSHOP

Regionala åtgärder för en robust vattenförsörjning

Regional vattenförsörjningsplan 2026–
Region Gotland och Länsstyrelsen i Gotlands län

Beskrivning av föreslagna åtgärder

36 åtgärder · 5 teman · ansvarig aktör och beskrivning per åtgärd

LÄS GÄRNA IGENOM UNDERLAGET INFÖR WORKSHOPEN

Alla 36 åtgärder

SAMHÄLLSPLANERING OCH STYRDOKUMENT — 6 åtgärder

01	Dricksvattnet i styrdokumenten	Region Gotland	s. 5
02	Dricksvattenresurser i översiktsplaneringen	Region Gotland	s. 5
04	Miljökvalitetsnormer i VA-planen	Region Gotland	s. 5
05	Hänsyn till naturliga förutsättningar vid byggnation	Region Gotland	s. 6
17	Vattenförsörjningsplanen i samhällsplaneringen	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 9
18	Vattenfrågor i tillsynsvägledning till kommunen	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 9

VATTENSKYDD OCH TILLSYN — 7 åtgärder

03	Prioriterad tillsyn för att följa miljökvalitetsnormerna	Region Gotland	s. 5
06	Inrättande och översyn av vattenskyddsområden	Region Gotland	s. 6
07	Tillsyn inom vattenskyddsområden	Region Gotland	s. 6
08	Tillstånd för uttag i kommunala vattentäkter	Region Gotland	s. 6
22	Kontrollprogram och miljöövervakning	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 10
27	Länshållningsvatten från berg- och grustäkter	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 11
32	Utredning av förorenade områden	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 12

KUNSKAP, SAMVERKAN OCH UPPFÖLJNING — 7 åtgärder

11	Kunskapsutbyte med andra kommuner	Region Gotland	s. 7
21	Relikt saltvatten och kloridhalter	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 10
25	Uppföljning och uppdatering av planen	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 11
26	Nationella åtgärdsmedel för vattenförsörjning	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 11
28	Långsiktigt hållbart grundvattenuttag	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 11
29	Jordbrukets vattenförsörjning	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 12
30	Besöksnäringens vattenbehov	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 12

Alla 36 åtgärder

KLIMATANPASSNING OCH VATTENHUSHÅLLNING — 7 åtgärder

09	Klimatsäkrad dricksvattenförsörjning	Region Gotland	s. 7
10	Underhåll och klimatsäkring av ledningsnätet	Region Gotland	s. 7
12	Alternativa vattenkällor	Region Gotland	s. 7
19	Stöd för klimatanpassning av vattenförsörjningen	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 9
23	Våtmarksstrategi för länet	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 10
24	Restaurering av våtmarker och vattenfördröjning	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 10
31	Rådgivning om vatteneffektivisering	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 12

BEREDSKAP OCH KRIS — 9 åtgärder

13	Risk- och sårbarhetsanalyser	Region Gotland	s. 8
14	Kontinuitetsplanering	Region Gotland	s. 8
15	Nödvatten- och nödavloppsplanering	Region Gotland	s. 8
16	Regelbundna övningar	Region Gotland	s. 8
20	Samverkansforum för vattenbrist och torka	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 9
33	Regionala risk- och sårbarhetsanalyser	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 13
34	Stöd i kontinuitetshantering	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 13
35	Nödvattenövning ”Stor stad”	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 13
36	Vattenkvalitet för djurhållning i kris	Länsstyrelsen i Gotlands län	s. 13

01

SAMHÄLLSPLANERING OCH STYRDOKUMENT

Dricksvattnet i styrdokumenten

ANSVARIG Region Gotland

Dricksvattenförsörjningen ska inkluderas i relevanta styrdokument för att strategiskt arbeta med att värna och skydda dricksvattenresurserna som exempelvis i översiktsplanen, VA-plan och vattentjänstplan.

02

SAMHÄLLSPLANERING OCH STYRDOKUMENT

Dricksvattenresurser i översiktsplaneringen

ANSVARIG Region Gotland

I framtagandet av översiktsplaner ska dricksvattenresurser och de ställningstagande som görs för att dessa ska skyddas mot exploatering som kan påverka dricksvattenförsörjning negativt i framtiden redovisas. Arbetet med samhällsplanering ska på alla nivåer verka för att miljökvalitetsnormerna för grund- och ytvatten ska kunna uppnås.

03

VATTENSKYDD OCH TILLSYN

Prioriterad tillsyn för att följa miljökvalitetsnormerna

ANSVARIG Region Gotland

Tillsyn av miljöfarliga verksamheter, förorenade områden, jordbruk, och övrig verksamhet som kan bidra till att miljökvalitetsnormerna för grund- och ytvattenresurser inte följs ska särskilt prioriteras.

04

SAMHÄLLSPLANERING OCH STYRDOKUMENT

Miljökvalitetsnormer i VA-planen

ANSVARIG Region Gotland

Vid revideringar av VA-plan ska åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för grund- och ytvatten ska kunna följas prioriteras.

05

SAMHÄLLSPLANERING OCH STYRDOKUMENT

Hänsyn till naturliga förutsättningar vid byggnation

ANSVARIG Region Gotland

Vid nybyggnation och omläggning av mark ska hänsyn tas till naturliga förutsättningar så att åtgärden kan genomföras utan att det krävs markavvattning eller att den leder till att miljökvalitetsnormerna för grund eller yt-vatten inte kan uppnås.

06

VATTENSKYDD OCH TILLSYN

Inrättande och översyn av vattenskyddsområden

ANSVARIG Region Gotland

Säkerställa långsiktigt skydd för nuvarande och framtida dricksvattenförsörjning genom att inrätta vattenskyddsområden för vattentäkter som försörjer fler än 50 personer. Kommunen ska se över vattenskyddsområden som inrättads före införandet av miljöbalken (1998:808) och revidera vattenskyddsområden vid behov samt genomföra regelbunden tillsyn.

07

VATTENSKYDD OCH TILLSYN

Tillsyn inom vattenskyddsområden

ANSVARIG Region Gotland

För att vattenskyddsområdet ska vara verkningsfullt finns det också ett behov av aktiv tillsyn och uppföljning av verksamheter inom vattenskyddsområden.

08

VATTENSKYDD OCH TILLSYN

Tillstånd för uttag i kommunala vattentäkter

ANSVARIG Region Gotland

Det finns ett behov av att uttaget i samtliga allmänna vattentäkter långsiktigt säkras upp genom att samtliga kommunala vattentäkter erhåller ett tillstånd enligt 11 kap miljöbalken för uttag av vatten. Detta kommer att ge juridiskt företräde framför annan vattenhantering utan tillstånd.

09

KLIMATANPASSNING OCH VATTENHUSHÅLLNING

Klimatsäkrad dricksvattenförsörjning

ANSVARIG Region Gotland

Klimatsäkra dricksvattenförsörjningen enligt Livsmedelsverkets handbok för klimatanpassning, inklusive krisberedskap.

10

KLIMATANPASSNING OCH VATTENHUSHÅLLNING

Underhåll och klimatsäkring av ledningsnätet

ANSVARIG Region Gotland

Underhåll, uppdatering och klimatsäkring av kommunala ledningsnätet.

11

KUNSKAP, SAMVERKAN OCH UPPFÖLJNING

Kunskapsutbyte med andra kommuner

ANSVARIG Region Gotland

Det bedöms finnas ett behov av ett mer utökat och tydligare kunskapsutbyte med andra kommuner/områden med liknande problembild inom kommunal vattenförsörjning, enskild vattenförsörjning, jordbruket och industrin. I Dricksvattenutredningen pekas på behov av konkret samarbete mellan kommuner för att kunna trygga en långsiktig dricksvattenförsörjning.

12

KLIMATANPASSNING OCH VATTENHUSHÅLLNING

Alternativa vattenkällor

ANSVARIG Region Gotland

Undersöka förutsättningar för användande av alternativa vattenkällor som tekniskt vatten, hygienvatten, uppsamlat regnvatten till olika ändamål.

13

BEREDSKAP OCH KRIS

Risk- och sårbarhetsanalyser

ANSVARIG Region Gotland

Ta fram risk och sårbarhetsanalyser för att reducera risker, minimera sårbarheter och förbättra förmågan att förebygga och hantera kriser och extraordinära händelser. Reservvatten är en sårbarhet som kommunerna bör beakta i sina risk- och sårbarhetsanalyser.

14

BEREDSKAP OCH KRIS

Kontinuitetsplanering

ANSVARIG Region Gotland

Kontinuitetsplan ska finnas och beskriva hur kritiska delar av verksamheten ska kunna upprätthållas under ett avbrott eller störning. Planen bör omfatta planering för höjd beredskap och störningar som pågår under minst tre månader.

15

BEREDSKAP OCH KRIS

Nödvatten- och nödavloppsplanering

ANSVARIG Region Gotland

Nödvattenriktlinje, nödvattenplan och nödavloppsplan ska ses över regelbundet och inkludera en tydlig strategi för agerande och prioritering vid kriser, höjd beredskap och krig.

16

BEREDSKAP OCH KRIS

Regelbundna övningar

ANSVARIG Region Gotland

Övningar ska genomföras regelbundet för att öka förmågan i länet. Övningarna bör inkludera flera olika aktörer, exempelvis olika förvaltningar på Region Gotland, länsstyrelsen, andra myndigheter, och verksamhetsutövare i länet.

17

SAMHÄLLSPLANERING OCH STYRDOKUMENT

Vattenförsörjningsplanen i samhällsplaneringen

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Länsstyrelsen kommer arbeta för att den regionala vattenförsörjningsplanen blir ett underlag i samhällsplaneringen på alla nivåer, både i översiktsplanering och detaljplaner.

18

SAMHÄLLSPLANERING OCH STYRDOKUMENT

Vattenfrågor i tillsynsvägledning till kommunen

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Länsstyrelsen ska lyfta vattenfrågorna i samhällsplaneringen till kommunen i exempelvis tillsynsvägledning, tematräffar och vägledningar.

19

KLIMATANPASSNING OCH VATTENHUSHÅLLNING

Stöd för klimatanpassning av vattenförsörjningen

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Länsstyrelsen samordnar arbetet med klimatanpassning i länet och kommer stödja kommunen i att klimatanpassa den allmänna vattenförsörjningen genom exempelvis att bidra med kunskap, underlag och delta i projekt.

20

BEREDSKAP OCH KRIS

Samverkansforum för vattenbrist och torka

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Efter vattenbristen 2016 etablerades regelbunden samverkan om vattenbrist och torka. Forumet har utvecklats och breddats efter sommaren 2025 till att innefatta en bredare krets från näringslivet, hanterar fler typer av störningar och regelbundna möten under hela året. Forumet syftar till att alla ska få en gemensam lägesbild av vattensituation och kunna ta ställning till vidare åtgärder och gemensamma kommunikativa insatser. Detta forum kommer fortsätta utvecklas för att höja förmågan att hantera torka, vattenbrist eller andra störningar i dricksvattenkedjan.

21

KUNSKAP, SAMVERKAN OCH UPPFÖLJNING

Relikt saltvatten och kloridhalter

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Tidigare avsnitt visar att det redan idag finns ett stort problem med förhöjda kloridhalter och genom klimatförändringarna kommer problematiken troligen öka. Det finns därför ett behov av att lyfta fram och arbeta vidare med problematiken kring relikt saltvatten. Information om spridningsrisker och förorening av sötvattenmagasin behöver lyftas, likaså möjliga försiktighetsåtgärder. Spridningsrisker och konsekvenser vid saltinträngning i bergtäkter bör också utredas vid tillståndsprövning.

22

VATTENSKYDD OCH TILLSYN

Kontrollprogram och miljöövervakning

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

En översyn av tillståndspliktiga verksamheters kontrollprogram behöver göras och de tillståndspliktiga verksamheters kontrollprogram behöver integreras med den miljöövervakning som sker i myndigheters regi.

23

KLIMATANPASSNING OCH VATTENHUSHÅLLNING

Våtmarksstrategi för länet

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Länsstyrelsen ska ta fram en våtmarksstrategi för länet. Strategin ska identifiera var våtmarksanläggningar för olika eller kombinerade ändamål bör prioriteras.

24

KLIMATANPASSNING OCH VATTENHUSHÅLLNING

Restaurering av våtmarker och vattenfördröjning

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Länsstyrelsen arbetar på olika sätt med restaurering av våtmarker och andra vattenfördröjande åtgärder. Exempelvis inom det EU-finansierade projektet GRIP on LIFE samt genom LOVA och LONA.

25

KUNSKAP, SAMVERKAN OCH UPPFÖLJNING

Uppföljning och uppdatering av planen

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Uppdatera den Regionala vattenförsörjningsplanen när nya kunskaper eller ändrade förutsättningar finns eller minst var sjätte år. Åtgärder i Regionala vattenförsörjningsplanen ska följas upp inför uppdateringen.

26

KUNSKAP, SAMVERKAN OCH UPPFÖLJNING

Nationella åtgärdsmedel för vattenförsörjning

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Det finns ett behov av nationella åtgärdsmedel för dricksvatten- och grundvattenåtgärder. Det gäller till exempel stöd för olika typer av större åtgärder och projekt som främjar vattenförsörjning.

27

VATTENSKYDD OCH TILLSYN

Länshållningsvatten från berg- och grustäkter

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Som tillsynsmyndighet över berg- och grustäkter kommer länsstyrelsen vid prövning av täktverksamhet arbeta efter principbeslutet att vatten som bortleds från berg- och grustäkter inte bör lämna närområdet eller pumpas direkt till havet. Vatten som länshålls bör istället i möjligaste mån återanvändas eller infiltreras i närområdet.

28

KUNSKAP, SAMVERKAN OCH UPPFÖLJNING

Långsiktigt hållbart grundvattenuttag

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Det finns behov av att definiera vad som är ett långsiktigt hållbart grundvattenuttag avseende vattenförsörjning och påverkan på ekosystem. För att kunna göra det behövs som tidigare redovisats tydligare kunskaper om grundvattenbildning och vattenuttag, men även relikt saltvatten.

29

KUNSKAP, SAMVERKAN OCH UPPFÖLJNING

Jordbrukets vattenförsörjning

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Följ och bevaka jordbrukets vattenförsörjning utifrån nuläge, framtida effekter av exploatering av jordbruksmark samt klimatförändringarnas påverkan. Länsstyrelsen ska inkludera lantbrukets vattenförsörjning i sin rådgivning och kompetensutveckling utifrån lantbrukarnas behov.

30

KUNSKAP, SAMVERKAN OCH UPPFÖLJNING

Besöksnäringens vattenbehov

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Öka kunskaperna om besöksnäringens behov av grundvatten och bevaka deras behov utifrån nuläge och klimatförändringar.

31

KLIMATANPASSNING OCH VATTENHUSHÅLLNING

Rådgivning om vatteneffektivisering

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Länsstyrelsen ska arbeta med att utveckla rådgivning om vatteneffektivisering för näringslivet enligt åtgärdsprogrammet för torka och vattenbrist i södra östersjön tillsammans med utpekade myndigheter, vattenrådgivare och kommun.

32

VATTENSKYDD OCH TILLSYN

Utredning av förorenade områden

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Prioritera utredningar av förorenade områden i riskklass 1 och 2 som riskerar att påverka miljökvalitetsnormerna för grund- och ytvatten negativt alternativt som ligger inom vattenskyddsområden samt ökat antal utredningar, för att minska riskerna för spridning av föroreningar till dricksvattenresurser.

33

BEREDSKAP OCH KRIS

Regionala risk- och sårbarhetsanalyser

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Ta fram regional risk och sårbarhetsanalyser regelbundet för anläggningar i dricksvattenförsörjningen i syfte att reducera risker, minimera sårbarheter och förbättra förmågan att förebygga och hantera kriser och extraordinära händelser.

34

BEREDSKAP OCH KRIS

Stöd i kontinuitetshantering

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Stödja kommunen i kontinuitetshantering genom exempelvis utbildningar eller vägledningar.

35

BEREDSKAP OCH KRIS

Nödvattenövning ”Stor stad”

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Planera och genomföra nödvattenövning utifrån konceptet ”Stor stad” tillsammans med kommun och näringsliv.

36

BEREDSKAP OCH KRIS

Vattenkvalitet för djurhållning i kris

ANSVARIG Länsstyrelsen i Gotlands län

Det finns ett behov av utredning och vägledning kring vilka vattenkvalitéer som kan nyttjas för vattenförsörjning till djurhållning i kris eller krig för olika typer av lantbruksdjur.